

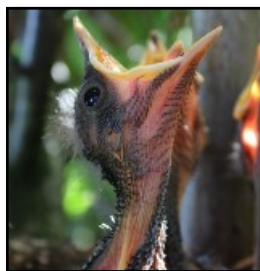
PANURUS

FUGLE OG NATUR I SØNDERJYLLAND
OAS OG DOF SØNDERJYLLAND

INDHOLDSFORTEGNELSE

PANURUS FØR, NU OG FREMOVER	2
STORE KLIPPEDAG	4
SET OG HØRT	5
JEG FIK GÅSEHUD	6
HELT HEN I HEGNET	7
NATURENS DAG I UNIVERSE	8
FORMANDENS KIKKERT	10
SORTSPÆTTER I GRÅSTEN SKOV	12
FRA FUGLEKIGGER TIL FUGLEMALER	16
NOSTALGITUR TIL KETTING NOR	17
”E KRIGSVEJ”	18
UGLEUNGEN I BROAGER	26
FUGLETURE I SØNDERJYLLAND	28

Forsidebillede:

Solsorteunge med sult på livet

Foto: Gunnar Andersen

Bagsidebillede:

Fiskeørn med bytte

Foto: Bent Hylsebeck

Redekasser & Foderhuse

Kig ind på hjemmesiden for typer og priser.
Afhent på mit værksted, eller jeg sender.

Specielle kasser
fremstilles gerne
efter ønske.

Hans Erik Lock, Aubækvigvej 2, 6200 Aabenraa
tlf. 7462 2203, mobil 2224 5287, mail lock1@live.dk

www.Redekassebyggeren.dk

PANURUS FØR, NU OG FREMOVER

AF VIGGO PETERSEN

Lige siden det første nummer af PANURUS så dagens lys på en sten-sil, har dets vigtigste opgave været at informere sønderjyske ornitologer, fuglekiggere eller hvad man nu ønsker at benævne sig selv, om fuglene og naturen omkring dem.

Meget er sket siden da, især på den tekniske side. Computere og fine programmer har overtaget en del af redaktørens opgaver, så det hele ser mere "professionelt" ud.

Det er nu min opgave at løfte den tunge arv efter tidligere fremragende redaktører, en opgave jeg glæder mig til. Især set i lyset af min nært forestående efterløn.

Gabor er stadig en del af redaktionen, men da han i en periode flytter laaangt nordpå, har han valgt at trække sig lidt i baggrunden. Man kan dog stadig komme i forbindelse med ham på hans mail.

I skrivende stund (28.aug) sidder jeg og pusler med seneste nummer af PANURUS, som gerne skulle udkomme til september. Flere gode artikler er allerede klar i skabelonen. Meeen der er en del blanke sider, som mangler at blive udfyldt.

Hver dag kigger jeg derfor længselsfuldt i min mailboks eller i Dropboxen, jeg har sammen med Gabor.

Uanset hvor god teknikken og redaktøren er, så er bladets indhold afhængig af

medlemmernes indlæg og billeder, uanset indhold og størrelse.

Send os det du har, uanset om det er et billede med lidt tekst, der fortæller en fugleoplevelse du synes var spændende eller om det er en større artikel om et fugle-relateret projekt i det sønderjyske eller deltagelsen i en fugletur, så har ALT interesse.

Jeg glæder mig til et godt samarbejde med dig, så vi kan holde liv i dette fantastiske blad i mange år endnu.

Årets helt store ornitologiske scoop var nok 34 gåsegribbes besøg i det nordjyske. Fuglene var jo så tarvelige og snige sig (næsten) ubemærket hen over vores ansvarsområde, men en del af jer har jo nok smugkigget nordpå, vi andre nøjedes med at følge den massive mediedækning. *Se artiklen side 6.*

Tidligere numre af PANURUS kan du finde på: <http://panurus.oasweb.dk/> og www.dof-syd.dk, hvor næsten alle numre er lagt ind som pdf-filer.

Tilbage er blot at ønske læseren god fornøjelse med PANURUS

STORE KLIPPEDAG I SØGÅRD MOSE

AF VIGGO PETERSEN

Der blev gået til den med næb og kløer.– Foto: Karoline Stærkær

En lille skare under ledelse af Egon Iversen, begav sig 3. september iført gummistøvler og bevæbnet med ørneneb ud i Søgård Mose. Formålet var at bekriige birketræerne der er en evig trussel for mosen. Dels fordi de ændrer vandstanden pga. en større fordampning, men også fordi de skygger for planter, der har behov

for lyset.

Efter 4 timers intensiv klipning, kun afbrudt af en kaffepause, var slaget vundet for denne gang. *Men birk, vi kommer igen til næste år.*

Ved samme lejlighed meldte to ny hjælpere sig under Fugleværns Fondens vinger, nemlig Ole Tønder og undertegnede, for på den måde at kunne gøre en fordel for naturen og de fugle vi holder så meget af.

Egon Iversen fortæller om Søgård Mose og instruerer os inden vi går i gang. Foto: Viggo Petersen

SET OG HØRT

15. maj 2016 - 28. august 2016

AF KARL SCHLICHTER OG MORTEN B. HANSEN

Oplysningerne til oversigten er taget fra DOF-basen, hvor det hovedsageligt er de bemærkelsesværdige fugleobservationer, som danner grundlag. Det skal derfor samtidig være en opfordring til alle, at man indtaster sine observationer i DOF-basen.

Visse arter kan være markeret med (SU), og derfor skal observationen først forbi Sjældenhedsudvalget, før en endelig godkendelse accepterer observationen.

Vi har valgt at tage hele perioden under et, da der er så få af de bemærkelsesværdige observationer.

Purpurhejre (SU) set 25. maj i Hasberg Sø (danske del)

Steppehøg set flere i maj, juni og august.

Flodsanger hørt 25. - 10. juni på Oksenvad Hede

Iberisk gransanger (SU) set og hørt 1. juni på Landsende, Rømø

Damklire set 25. juli - 5. august i Nørresø, Tønder

Gåsegrib (SU) set 2. juli ved Slivsvø

Tereklire (SU) set 11. - 19. juli i Margrethe Kog og Saltvandssøen

Lundsanger set og hørt 15. august i Sønderborg, øst for Sundet

Rødhalsed gås set 17. - 19. august i omegnen af Saltvandssøen

Hele 4 SU-arter blev rapporteret i løbet af sommeren og indtil videre er de to indsendt til SU. Ikke overraskende blev nogle at sommerens gribbe set i det sønderjyske.

Hvad der var mere overraskende var måske, at det kun var en enkelt fugl. De resterende 30+ fugle må ligeledes være forsvundet henover vores hoveder. Ringmærkning afslørede, at i hvert fald én af fuglene stammede fra Spanien. Fuglen er senere set i Italien, så noget tyder på, at flokken har fundet hjem igen. Det er det andet sønderjyske fund af en gåsegrib og det kommer 30 år efter det første, idet det første fund er fra Sønderskoven den 10. -11. oktober 1986.

Men gåsegribben var ikke den eneste art fra den Iberiske halvø, idet en iberisk gransanger blev set og hørt ved Landsende. I lighed med Gåsegribben, så har den ligeledes fundet vej til SU. Som det sig hør og bør, så er fuglens sang blevet optaget. Er det ikke et DNA bevis, så kræver SU en lydoptagelse af fuglen for at den kan komme på den officielle danske liste. Hvorvidt det vil ske vi tiden vise og i fald det sker, så vil den også være det andet sønderjyske fund, idet det første fund er fra Sønderborg i 2004.

Terekliren vil være en genganger og de to purpurhejrer fra Hasberg Sø vil være landets første fund at mere end én fugl, hvorfor der kun kan opfordres til, at det sendes til SU.

Derudover så falder en rødhalsed gås uden for fundmønsteret. Der har før været sommerfund af rødhalsed gås i det sønderjyske og i lighed med de andre, så vil der altid være et skær af tvivlsomhed over spontaniteten, da det er en populær fugl i fangenskab.

Fortsættes side 29

JEG FIK GÅSEHUD!

AF JAN SPLID

Jeg tror, at de fleste fuglefolk har en ønskeliste over de opnåelige arter man gerne vil se, og som blot kræver tid og tålmodighed; men når arter udenfor denne liste pludselig dukker op, så at sige ud af det blå, så er det at man må gnide øjnene og nive sig i armen.

Det skete for mig den 28. juni 2016 kl. 8 lidt syd for Aars i Nordjylland.

Min hustru og jeg var på ferie ved Jammerbugten og mandag aften ville vi se vejrudsigten på lokal tv. I udsendelsen var der et indsalg om gåsegribbene samt en cirka-lokalitet.

Så afsted næste morgen og ved hjælp fra flere personer fandt jeg frem til stedet.

En amatørornitolog fortalte mig, at der knapt 100 m længere fremme sad ca. 10 gåsegribbe på en tagryg.

Den største oplevelse var dog, at i samme moment viste der sig ca. 25 gåsegribbe på himlen, som med deres store majestætiske vinger langsomt svævede ind mod ejendommen særdeles tæt på mig.

Desværre bestod mit kamera-udstyr blot af et lille lommekamera, da „fuglekameraet“ lå på hjemadressen i Sønderborg – men nogle fotos blev det da til.

Det var et „gribbende“ syn.

God sommer til fugle og folk.

HELT HEN I HEGNET?

AF ELAINE KARECKI

HVAD SKER DER MON MED FUGLENE?

På den naturrige halvø Kegnæs bliver levende markhegn i disse år skåret ned, og enorme marker har ikke længere en naturlig markering. Tilsyneladende er der gået økonomi og tilbud i foretagnet, og træ og krat skal sandsynligvis bruges på et nyt flis-kedelanlæg, der forsyner storbyen med fjernvarme.

Fuglelskere heromkring har det mere

end dårligt med tiltaget, der ikke kun var en engangsforeteelse, men fortsætter for tredje år i træk. Enkelte synes, at det er rart at få mere udsigt, og fuglene, ja, de kan da bare finde en anden pind at sidde på.

Men hvad mener eksperterne og Naturbeskyttelsesloven? Kan trærydningen argumenteres videnskabeligt, så den er til gavn for både natur og mennesker? Og hvilken betydning har rydningen for fuglenes yngle- og rasteområder?

Billedet er fra Bjørnodde på Kegnæs, her har man dog ladet enkelte træer stå, andre steder går man anderledes brutalt til værks. Foto: Viggo Petersen

PLEJE AF LEVENDE HEGN.

Uddrag fra :

naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/national-naturbeskyttelse/beskyttede-naturtyper-3/naturplejeportalen

Levende hegn er vigtige som levesteder og som spredningsveje. Deres funktion som levested er i høj grad afhængig af alder og kontinuitet. Hegn med lang kontinuitet kan derfor ikke nedlægges og genoprettes uden at det medfører en meget

stor forringelse af biodiversiteten. Rydning af gamle levende hegn kan således ikke opvejes af plantering af nye læhegn. Nye hegn kan med fordel anlægges i tilknytning til gamle hegn og skovrester.

OAS OG DOF-SØNDERJYLLAND I UNIVERSE

TEKST OG FOTOS AF BJARNE NIELSEN

Lørdag d. 10. september afholdt forlystelses- og vidensparken Universe "Naturens Dag". Da OAS og DOF-Sønderjylland tidligere har deltaget i arrangementet, ville vi gentage succesen. Svend Ove Jensen (SOJ), Klaus Bo Jensen (KBJ) og undertegnede (BN) mødte op i parken et par timer før åbningstid og fik sat vor bod op.

Som det ses på billedet, hvor SOJ er i gang med at arrangere, havde vi et stort banner med en Havørn i knap fuld størrelse, der prydede bagvæggen. Desuden havde vi rejst DOF-Sønderjyllands to beach-standere med henh. havørn og isfugl.

Udover diverse brochurer fra begge foreninger havde vi en computer stående med et løbende diasshow med fuglebilleder, samt en udstoppet musvåge, der så sine bedste dage for rigtig, rigtig mange år siden. Vi havde lidt problemer med dens ene øje, der blev ved med at falde ud !

Vi var så heldige at få samme standplads som sidste år, dvs. den allerførste plads, som de besøgende støder på, når de entrer parken. Det betød, at vi havde virkelig mange gæster på standen gennem det meste af dagen. Blikfanget var tydeligvis dels banneret med Havørnen samt ikke mindst - og noget overraskende - den udstoppede musvåge. Der blev besvaret rigtig mange spørgsmål, uddelt adskillige foldere samt en del af de fotos af Isfugl, Fasan, Rød glente m.fl., som vi har fået tilsendt fra DOF.

Det var især en kæmpe fornøjelse at se hvor mange børn, der var virkelig interesseret i fuglene. Nogle af dem præsterede en imponerende viden ikke kun om fugle men om dyr og natur i det hele taget. Det viste sig faktisk, at meget af den viden stammede fra diverse børneudsendelser i TV. En tegneserieudsendelsesrække havde sat sine dybe spor hos især en dreng på vel omkring 8-9 år, der imponerede med god viden om en del fugle samt om bl.a. blæksprutter og eremitkrebs.

Vi fik ikke tegnet nye medlemmer til de to foreninger, men fik snakket med rigtig mange mennesker og har forhåbentlig sået spiren til en voksende interesse for fugle og natur hos en del af de helt unge besøgende.

Absolut et arrangement der er værd at gentage. Så hvis du kunne tænke dig at deltage, løber "Naturens Dag" i Universe af stablen igen d. 9. september næste år.

FORMANDENS KIKKERT

AF JØRN VINTHER SØRENSN

Så er sommeren ved at rinde ud.

Tur med vores tyske venner og lidt om hvidbrystet præstekrave og dværgterne

Den 4. juni var vi 4 fra bestyrelsen på heldagstur med 4 fuglefolk fra O.A.G i Tyskland.

Vi mødtes ved Astrup Engsø, kom forbi Ballum for til sidst at se mange lokaliteter på Rømø.

Opløftende var det at observere 8 hvidbrystede præstekraver på sydstranden af Rømø. NST Vadehavet har indhegnet et større område med ynglende hvidbrystede præstekraver og dværgterner. I alt er der blevet opsat 1,4 km. hegn.

D. 6. juni talte Thorkil Brandt 30 hunner og 31 hanner på stedet.

D. 17. juli optalte Michael Schwalbe hele 146 hvidbrystede præstekraver på Rømø. Bortset fra en indtastning fra 2003 på 160, er dette det højeste antal, der no-

HVIDBRYSTET PRÆSTEKRAVE

Foto: Per Berthing

gensinde er registreret i DOF-basen!!!! Hvor mange danskere har været utilfredse med den kolde sommer, kan vi så glæde os over, at de hvidbrystede præstekraver har fået fred på Rømø, så de har kunnet få succes med deres yngel. Ligeledes har det også været en hjælp, at vi ikke har været ramt af kraftig vind og højvande.

Sammen med tyskerne så vi også 10 dværgterner indenfor det indhegnede område.

Thorkild Brandt optalte 51 fugle d. 6. juni og i juli blev op mod 93 fugle talt på Rømø.

Så alt i alt et flot yngleår for de 2 arter. En stor tak til Jens Hjerrild Hansen fra NST Vadehavet for det store stykke arbejde med indhegning af området, hvor de 2 sjældne arter yngler.

Turen d. 4.juni bød også på andre gode observationer. Således så vi lige før solnedgang en rørdrum lette fra Lakolk sø. Idet den skruede sig højere og højere op

DVÆRGTERNE Foto: Claus Pørksen

udstødte den et kald, som var ukendt for de fleste af os. Efter nogle minutter fik fuglen selskab af endnu en kaldende rørdrum. Da de var kommet op i stor højde trak de mod nordøst.

Selvom jeg har kigget på fugle i 45 år, kan jeg stadigvæk få nye oplevelser derude i naturen ☺

Dagen med tyskerne sluttede i Kirkeby plantage med 3 syngende natravne, som er sjældne nede hos dem.

DOF Sønderjylland er en demokratisk enhed

DOF Ung har i starten af august været på lejr i det sønderjyske.

Forud for lejren blev DOF Sønderjylland anmodet om at bidrage som sponsor med et beløb på 5.000 kr.

Herom var der ikke enighed. Os der ønskede at bidrage med støtte kom i mindretal.

Flere fra bestyrelsen var af den opfattelse, at dette var et emne, der skulle vendes på vores generalforsamling. Så vi håber på mange deltagere til generalforsamlingen i starten af det nye år, så vi kan få en diskussion over emnet. ☺

Hjemmesiden

I skrivende stund har vores hjemmeside ikke fungeret i flere måneder.

Dette kan vi kun beklage.

Det hele startede med, at man fik en besked om, at hjemmesiden var befængt med en virus, når man prøvede at komme ind og kigge.

Vi har besluttet at komme på en fælles platform med DOF. Der har desværre været flere hurdler, der skulle overvindes, inden vi kan komme på.

Så jeg kan kunne opfordre til at gå ind på vores side på Facebook, hvor vi vil informere jer, når tingene igen kommer op at køre.

Når nødden er størst.

Når nødden er størst,
så er vejen nærmest
til hjælp for rågen,
der har den fjernet
fra valnødtræet, dens rette hjem,
Rågefar flyver så langsomt frem,
indtil han finder en brugbar gade.
Han slipper sin nød,
der med tyngdens kraft
knuses mod vejens hårde flade.
Et festmåltid venter ham, velfortjent.
Instinkt? Eller er han intelligent?
Eller lærte han det af de gamle råger?

AF METTE SARUS HANSEN

Foto: Niels Peter Møller

SORTSPÆTTER I GRÅSTEN SKOV

AF PER BANGSGAARD

Som opfølgning på artiklen af Hans Christensen vil jeg prøve at fortælle om sortspætte parret i Gråsten skov, der har ynglet her i 2016.

Parret fik 3 unger, hvoraf de 2 kommer på pind. Den sidste unge var desværre 2-3 dage yngre end de 2 andre unger og forsvandt ca. 1 uge efter ringmærkningen. Temmeligt sikkert død og er blevet smidt ud af reden af de gamle fugle.

Lige et par ord om mig selv.

Jeg færdes meget i Gråsten skov og har gjort det i mange år. Følger både fugle, dyr, orkidéer og havørrederne, der gyder hvert år i bækken ude i skoven.

Har også i år sammen med Bent Hylsebeck fået sat 2 uglekasser op i skoven plus to redekasser til isfuglen. Jeg har også fået en del gamle drænrør, som Bent og jeg vil have gravet ned ude i skoven til isfuglen.

Ligeledes er vi ved at få et fugletårn sat op i skoven og håber på at det lykkes. Det ser ihvertfald lovende ud lige nu. Skovvæsnet er positivt og vi har pengene til at få projektet gennemført, så mon ikke vi har et tårn derude i 2017.

Tilbage til sortspætten. Jeg stiftede bekendtskab med sortspætten i Gråsten skov i 2015, da en af mine fuglevenner havde set og hørt sortspætten ude i skoven. Han fik også taget et par billeder af sortspætten. Han havde fundet redehullet og havde brugt en del tid derude for at se om han kunne få nogle billeder af fuglene. Dette her var sidst i maj 2015.

Jeg prøvede selv at se efter den, men det lykkedes desværre ikke. Jeg så den kun fra langt afstand, så jeg fik ingen billeder taget af sortspætten i 2015.

Da vi skriver december 2015, ser jeg den for første gang ved redehullet og det var

en hun som ikke var ringmærket.

Jeg kontaktede Martin Reimers som er skovfoged i skoven og han fortalte mig, at jeg skulle prøve at kontakte Hans Christensen i Tønder, da han jo vidste alt om sortspætten.

Det gjorde jeg så og Hans og jeg mailede sammen hele foråret indtil ungerne var blevet ringmærket.

Jeg var tit ude ved redetræet i løbet af vinteren og fandt ud af, at sortspætten gik i hullet lige inden solnedgang hver aften. Man kunne næsten stille klokken efter den, da den jo overnatter i reden om vinteren.

Det var en hun der sov i reden og fuglen var ikke ringmærket kunne jeg se .

Den 3. januar får Hans de 3 træer mærket med HAT, så skovens folk kan se at de træer, som sortspætterne benytter sig af ikke må fældes. En meget god ide for nu kan alle se, at her skal man være ekstra opmærksom da spætterne gerne må få lidt ro ved redetræet.

Hunfuglen blev ringmærket i januar måned og Hans fortalte mig , at det er en hun der ca. er 3-4 år gammel. Hans mener også at sortspætterne måske har ynglet i Gråsten i 2015 og det tror jeg han har ret i, for da vi ser fuglen er det i slutningen af maj måned og det er her ungerne nok lige har forladt reden.

Den 7. marts observerer jeg for første gang 2 fugle ved hullet og det viser sig, at det en han, der er kommet til.

Denne han er også uden ring, men nu ser det lovende ud, hvad angår yngel så jeg håber de vil yngle i skoven her i 2016 .

Jeg fandt et andet sted i skoven hvor der er 2 sortspættehuller og på et tidspunkt var der en ekstra han her, men

hvor den er blevet af ved jeg ikke. Kunne kun konstantere, at det ene sortspættehul her var blevet overtaget af et par alliker.

Den 13. marts kan jeg se at begge fugle skiftes til at være i reden og kigge du af hullet. Det er mest hannen der er i reden og de passer på, at reden ikke bliver overtaget af alliker, spætmejsler eller hulduer.

Den 19. marts er hannen nu længere tid i reden og jeg tror nu de har udvalgt sig redehullet, hvor de vil yngle i år. Der er to sortspættehuller i området og jeg tror det er samme hul de brugte i 2015.

Der er også meget aktivitet i området af sorspætter og jeg gætter på, at det er den ekstra han i skoven, der prøver på at blande sig. Kan også se nu, at det er hannen der overnatter i reden, hvor det før var hunnen, der havde dette job. Efter et par dage er det kun de to ynglefugle jeg ser omkring redehullet så den anden sortspætte har nok forladt området.

Da vi er omkring midten af april måned, er jeg sikker på at fuglene nu ruger, for

de har fået et fast mønster med at skiftes til at være i hullet. Hannen opholder sig længst i reden og når de bytter i reden er de vel væk 1-1,5 time inden de skifter plads igen.

Da vi skriver omkring sidst i april måned tror jeg at de har fået unger i reden ,da jeg ser de gamle fugle fodrer hinanden i redehullet og det er godt tegn på at de har fået unger. Jeg giver Hans besked om dette og han mener det samme. Hans fortæller nu, at ungerne nu kan ringmærkes omkring 11.-12. maj. Ungerne bliver ringmærket den 11. maj af Hans. Jeg blev meget imponeret af,

måden det foregik på.

Hans kom med bue og pil og skød en pil over rede hullet, hvor der var en tykkere gren pilen kunne komme rundt om (ramte første gang). I enden af pilen var bundet en fiskesnøre, som han brugte til at binde en anden snor fast med, som derefter blev trukket over grenen. Derefter blev der bundet en tykkere snor fast i enden af den første snor og denne blev så trukket over samme sted. For enden af den tykke snor, blev der nu fastgjort en rebstige og denne blev nu hejst op, så den lige var over hullet .

Den anden ende på det tykke reb blev

FRA FUGLEKIGGER TIL FUGLEMALER

AF ELIANE KARECKI

Fugleinteressen begynder allerede i min schweiziske barndom. Min far kaldte mig "Vögi", hvilket betyder lille fugl på schweizertysk. Så var linien ligesom lagt.

Jeg var fascineret af fuglesang. Jeg kan huske engang, familien holdt sommerferie i alperne, at der holdt en stillids til i haven. Den sang så smukt i høje toner at vi kaldte den "Sopranino". En anden fugl som gjorde stort indtryk dengang i alperne var kongeørnen som svævede rundt højt over os.

Jeg har altid været kreativt og kunne godt lide at male og tegne, hvilket udmøntede sig i en hel samling akvarelmalede fuglekort.

Jeg blev uddannet til violinist både i Schweiz og i København. I 1990 flyttede jeg fra København til Kegnæs, idet jeg havde fået en stilling i Sønderjyllands Symfoniorkester. Jeg føler stadig efter alle årene herude på Kegnæs, at jeg er

på ferie i den enestående og smukke natur, lige i smørhullet omkring Hartsø og Lillehav. Jeg ved ikke noget bedre end at høre gæssene eller sangsvanerne flyve hen over huset.

I nogen år var jeg fugleoptæller her på Kegnæs. Det var spændende og for mig overraskende at møde de samme fugle samme sted hvert år. Det blev også lidt af en sport at genkende og ikke mindst adskille de forskellige fuglestemmer. Desværre fik jeg ondt i skulder og nakke af at spille så meget violin. Det gik også ud over at kigge på fugle. Skaden bevirkede, at det gjorde ligeså ondt at holde på en kikkert, hvilket lagde en dæmper på lysten.

Men så begyndte jeg at male fugle. Det var og er vildt sjovt. Måske bliver fuglene nogle gange

lidt fantasifulde, men jeg må sige, at virkeligheden også kan overraske. Jeg følger fuglefotografer fra hele verden på Instagram og det sker ofte, at jeg ser fugle som overgår min egen fantasi! Hvis I har lyst, kan I følge mig på Instagram under "elianekarecki" eller besøge mit "Galleri Lillekobbøl" i restaurerede lokaler på den 150 år gamle gård på Lillekobbøl 10 midt på Kegnæs, når I alligevel kigger på fugle herude!

Kørevejledning: drej til venstre 3 km efter Drejet, følg Lillekobbøl tohundrede meter, så dukker galleriskiltet op.

NOSTALGITUR TIL KETTING NOR

AF ERIK BIEL

Nostalgitur til Ketting Nor søndag d. 6. marts 2016.

Det var en meget speciel oplevelse, at vende "tilbage til rødderne" efter så mange år! (ca.50)

Som barn og ung boede jeg i Guderup ("Gurup"). Jeg cyklede tit ned til området - dels for at sidde og drømme i de både, der dengang lå ved bådebroerne og dels for at kigge på fugle.

Der lå et stort gråt hus ved siden af dæmningen, hvor familien Steffensen boede. De holdt øje med hele området. Jeg tror, manden var en slags opsynsmand. Om vinteren, når det hele var frosset til, hørte han tagrør, som blev brugt til stråtag.

Dengang kunne man gå tørskoet i gummistøvler hele vejen rundt om noret!

Om sommeren var der ud over grågæs og gråænder også altid troldænder.

For at passere dæmningen skulle man betale bompeng. Men jeg må indrømme, at jeg snød og cyklede uden om bommen!

På markerne mod nord har jeg tit været med på klapjagt for Egen Jagtforening. Jeg var selvfølgelig "klapper" og skulle jage vildtet op.

Ofte var det en hare, der løb for livet, og jeg håbede altid på, at den slap væk. Det gjorde mig virkelig ondt, at se dyret blive skudt flere gange. Jeg tror, jeg fik lidt had til jægerne på det tidspunkt.

Min gode ven, Martin Iversen og jeg prøvede en gang, at ringe til skovridder Holbæk, som boede i skovridderhuset ved

Sønderskoven. Vi ville gerne have tilladelse til at færdes i området for at se på fugle. Han var meget afvisende - så vi måtte gøre det i smug! Heldigvis har tiderne ændret sig til mere publikumsvenlige forhold overalt i naturen.

En gang havde jeg et lille uheld på min knallert. En bil kom for tæt på i et sving, og jeg røg i grøften. Chaufføren kom hurtigt ud og hjalp mig på benene. Jeg havde ikke slået mig ret meget, og han undskyldte mange gange. Forfippet, som jeg var, sagde jeg: "Skulle det være en anden gang!" Det kom vi begge til at grine "lidt" af.

Foto: Vigge Petersen

Nu vendte jeg så tilbage med mit ældste barnebarn, Bjørka, som Lars Peter har være læge for på neonathal afdeling i Sønderborg for næsten 13 år siden. Han kunne nu se, at hun havde det godt, selv om hun blev født 5 uger for tidligt. Alt det gjorde jo også turen til noget helt specielt!

»E KRIGSVEJ« LAGDE GRUNDEN TIL DÆMNINGEN OVER KETTING NOR EFTER NEJ FRA EGNENS BØNDER

AF KJELD HANSEN

Under krigen mod England blev der i 1808 bygget en bro over Ketting Nor, der hvor dæmningen ligger i dag. Datidens hjemmевærn, militsen, ønskede en mere direkte forbindelse mellem nord og syd, men vejforbindelserne til broen blev aldrig udbygget til mere end en fodsti. I vinteren 1861 styrtede »E Krigsvej« sammen, som broen kaldtes i folkemunde. Allerede omkring år 1600 var de første planer fremlagt for en inddæmning af Ketting Nor. Den driftige hertug Hans den Yngre ville omskabe noret til en inddæmmet sø, som kunne bruges til fiskeopdræt. Kong Christian den Fjerde var dog noget betænkelig ved hele foretagendet af hensyn til de lokale bønder og fiskere, så han sagde nej. I 1615 blev der igen ført forhandlinger mellem kongen og hertugen, men stadig uden resultat. 150 år senere kom planen om en inddæmning atter frem. På et møde 10. august 1793 for alle fæstere i det nærliggende Sebbelev vedtog man, at der kunne anlægges en dæmning mellem Sebbelev og Egen strand. Til stede ved mødet var både

Ketting Nor

Vig i Augustenborg Fjord, tre km nord for Augustenborg by. Afsnøret af en 235 meter lang dæmning med højvandsluse siden 1875. Vandflade på 38 hektar, hvoraf en stor del i dag er rørskov, og omgivet af fugtige enge. Middeldybde på en meter og største dybde 1,3 meter. Hele ejendommen omfatter 67 hektar. Forsøgt tørlagt flere gange siden 1600-tallet, senest i 1954. Forprojekt til naturgenopretning med naturpleje i amtsligt regi i 2001, men opgivet efter modstand fra landbruget. Naturfredet som § 3-område. Kortene er fra 1922 og 1995. Sønderborg kommune.

Koordinater: 6091757, 555331.

landmåleren og de vurderingsmænd, som forestod de nødvendige forhandlinger forud for datidens omfattende udskiftning af landsbyens jorder. Man nåede så langt, at både dæmningens linjeføring og spørgsmålet om erstatningsjord blev afgjort på dette møde. Alligevel kom der ingen dæmning ud af vedtagelsen. Årsagen kendes ikke, men har formodentlig været uenighed blandt lodsejerne langs fjorden.

Denne hollandske vindmølle blev opført ved nordenden af dæmningen i 1873. Den stod på indersiden af dæmningen, overfor et beboelseshus med plads til 20 kreaturer, der blev opført samme år. Ved hjælp af en såkaldt Arkimedes-snegl kunne den pumpe vandet ud af noret, men kun når det blæste. I 1893 blev møllen opbygget til kornmølle, men i 1913 nedbrændte den. I 1919 blev der opstillet en ny mølle, men den blev atter fjernet i 1931. Beboelseshuset, det såkaldte »bomhus«, blev nedrevet så sent som i 1975. Postkortet er dateret 1904 og udlånt af Herluf Chr. Jensen.

Skuffede forventninger

Den første til at prøve kræfter med Ketting Nor blev møllebygger Peter Jacob Petersen fra Mølby ved Sønderborg. I årene 1871-75 byggede han den nuværende dæmning. Den ændrede Ketting Nor fra at være en fjordarm til en indsø. Dæmningen ændrede også den foretagssomme møllebyggers liv, så han endte med at gå konkurs. Planerne var der ellers ikke noget i vejen med. Helt i tidens fremskridtsånd skulle noret først inddæmnes, dernæst pumpes tørt ved hjælp af en vindmølle, og så skulle det indvundne land, ca. 60 hektar, opdyrkes. Til at begynde med gik det også efter planerne. Egnens arbejdsmænd knoklede løs skulder ved skulder med arbejdsløse fra syd med at flytte store mængder fyldjord fra en nærliggende mark og ud i noret. Efter

et års arbejde lå dæmningen næsten færdig, men så indtraf katastrofen. Den store stormflod i november 1872, der satte en tredjedel af Lolland-Falster under vand og druknede 80 mennesker, ramte også Als. Vandmasserne gennembrød bl.a. dæmningerne oppe i Mjels Sø og Bundsø, og den sendte Ketting Nor-dæmningen til tælling. Store mængder jord blev simpelt hen skyllet væk, så arbejdet måtte næsten begynde forfra. I 1873 stod dæmningen dog færdig. Den var forsynet med to sluser, der lukkede automatisk ved højvande. Derefter blev der gravet en landkanal hele vejen rundt om noret. Den skulle opfange tilløb fra grøfter og småvandløb og lede vandet uden om noret og ud i fjorden. På nordsiden af dæmningen blev der også opført en gård med stald til 20 kreaturer og en hollandsk vindmølle

med selvsvikker (*anordning der gør, at man kan regulere møllens vingeklapper uden at skulle standse møllen - red.*) og SVANS (*Stjerten var stubmøllens krøjesvans, hvormed man drejede hele møllen op mod vinden - red.*) Ved hjælp af en vandsnegl skulle vindmøllen pumpe vandet ud. Da noret var nogenlunde udtørret, blev der udsået græs til opfodning af kreaturer. Senere gjorde møller Petersen forsøg på at dyrke korn, men resultatet forblev ringe. Bundforholdene var en stor skuffelse; mager sandjord, nogle steder med lidt ler, men ellers overvejende dynd og tørvejord.

Karpedam efter konkurs

Afvandingen kom aldrig til at indfri forventningerne, så foretagendet kunne ikke forrente sig. Som et sidste forsøg på at redde de omfattende investeringer anlagde Peter Jacob Petersen så en fiskedam i den inderste del af noret, oppe ved Egen Mølle, men også det viste sig at være forgæves. I 1893 blev møllebyggeren erklæret konkurs, hvorefter Sønderborg

Bank overtog hele boet. Petersens svingerfamilie blev trukket med i faldet, fordi svingerfaderen havde kautioneret for tørlægningsprojektet. Han måtte sælge slægtsgården for at svare sine forpligtelser. Banken solgte ejendommen til et konsortium, der bestod af den lokale kromand og to købmænd fra Sønderborg. De overtog Ket-

ting Nor og anlagde derefter karpedamme i hele noret. Vindmøllen lod de rigge til som kornmølleri, og der blev ansat en bestyrer for hele ejendommen. Hvert fjerde år blev noret tømt for karper, og det har været noget af et syn! Først skulle vandet lænses ud. Foruden vindmøllen blev der også anvendt et såkaldt damplokomobil, som pumpede og pumpede dag og nat. I flere døgn gik pumperne, og efterhånden som vandet sank, samledes de fede karper i midterkanalen ned gennem noret, hvor de var lette at fange, pakke i tønder og sende sydover. Her var liv og glade dage! En handelsmand opstillede sit marketenderi, så folkene kunne få føden, men der blev også skænket manganen en punch. Men fornøjelsen var kortvarig. Karpedammene kunne heller ikke svare sig, og efter nogle år fik noret lov til at gro til med siv til rørskær. Konsortiet var blevet så led og ked af hele det tabsgivende foretagende, at man besluttede at sælge.

I dag er dæmningen helt overvokset med træer, men der er en udmærket kørevej på den. Set fra vest træder den støbte sluse frem, som Skov- og Naturstyrelsen etablerede i 1982. De to oprindelige, murede sluser fra 1873 kan stadig findes, nord og syd for den nuværende sluse.

Fra dæmningen er der udsigt mod vest, hvor fjorden gradvis udvider sig mod Augustenborg Fjord. Mod øst er det den udbredte tagrørskov, der dominerer i den lavvandede inddæmning.

På tyske hænder

I lutter begejstring over stedets særprægede natur købte den tyske læge, dr. Ernst Lucian Esmarch, noret i 1905. Han var vild med fiskeri og jagt, og selv om han drev sin lægepraksis i Flensborg, bo-

På sydsiden af det inddæmmede nor fører en sti fra dæmningen frem til dette primitive observationstårn. Herfra er der glimrende oversigt over det meste af rørskoven.

ede han ofte hele sommeren oppe ved Ketting Nor. Helt uden interesse i en mere givtig udnyttelse af noret var Esmarch dog ikke. I 1911-12 blev der anlagt endnu en dæmning på tværs af det inddæmmede nor, nedenfor Sebbelev Mark (nogenlunde ud for det observationstårn, der i dag er opstillet på sydsiden af noret). Ideen var at pumpe den vestlige del af det inddæmmede nor tør ved hjælp af vindmøllen ved den gamle dæmning, dvs. udtørre bassinet mellem de to dæmninger, og så bevare den allerøstligste del af noret som sø. Det lykkedes, og på det tørlagte areal blev der sat kartofler og sået korn. Men så gik det galt. Møllen nedbrændte om natten 12. november 1913. Ganske symbolsk var det nøjagtig på 41-årsdagen for den store stormflodskatastrofe tilbage i 1872, som havde kostet møller Peter Jacob Petersen så dyrt. Senere samme måned gennembrød en voldsom nordvestenstorm den nye dæmning, som blev så stærkt beskadiget, at hverken dæmning eller den udbrændte mølle nogensinde blev genopført. Under Første Verdenskrig opstod der så stor mangel på foder til heste og kreaturer, at den udstrakte rørskov kunne høstes hen på

sommeren for at blive presset til foderkager og brugt til det tyske militærs hestene i Sønderborg. I nogle somre var en snes soldater fra kasernen beskæftiget med at sejle rundt i både og høste tagrør i noret. Efter Første Verdenskrigs afslutning lod dr. Esmarch bygge en ny mølle med vindrose i jern, så vandstanden i noret igen kunne reguleres.

Masser af ål

Ferskvandsfiskeriet kom der atter gang i, og det gav pænt med ål til den erhvervsfisker, der havde lejet fiskeriet. I årene 1927-37 fangede han et halvt ton ål årligt i modsætning til perioden 1939-70, hvor der kun blev landet omkring 360 kilo om året. Derimod voksede fiskeriet af aborre fra næsten ingenting til store mængder. I 1927-37 blev der blot landet 60 kilo årligt, hvorimod fangsten i 1980 var på 624 kilo. I 1938 blev fiskebestanden i noret stort set udryddet. Det skyldtes en enorm opblomstring af den meget fiskegiftige stilkalge, *Prymnesium parvum*. Erhvervsfiskeren havde eksperimenteret med at lede saltvand ind om efteråret for at tiltrække glasål, men den høje saltholdighed udryddede stort set hele bundvegetationen i noret. Så snart sluseforholdene var bragt i orden igen, vendte fiskelivet tilbage.

Sandart har været forsøgt udsat i 1980, men uden succes. I dag drives der udelukkende lystfiskeri i noret. I 1920-25 ansøgte dr. Esmarch flere gange sognerådet om tilskud til at vedligeholde vejen over dæmningen, men fik afslag. Derefter begyndte han at opkræve bompeng for at passere dæmningen, en afgift der blev opkrævet helt frem til 1975. I begyndelsen af 1920'erne havde lægens søn, Hans Esmarch, overtaget ejendommen,

som han videreførte sammen med sin hustru frem til udbruddet af Anden Verdenskrig. Som tysk statsborger måtte Hans Esmarchs eneste søn gøre tjeneste i tysk uniform under Anden Verdenskrig, og han faldt under tilbagetoget i Nordafrika. Efter krigen beslaglægges noret en overgang af de danske myndigheder.

Hedeselskabet prøver lykken

Under besættelsen blev der atter gjort forsøg på at stable et afvandingsprojekt for Ketting Nor på benene. Denne gang var det Det danske Hedeselskab, der ville prøve lykken, dog ikke for egne penge. Ved et kromøde i juli 1942 på Egen Kro mellem selskabets ingeniør T.Q. Jacobsen fra Tønderkontoret og en gruppe lodsejere besluttede man at få udarbejdet en plan for total afvanding af noret med omliggende lave arealer; betingelsen var dog, at der kunne fremskaffes et økonomisk grundlag fra anden side, altså tilskud. Gårdejer Poul la Cour Møller fra Ketting var den toneangivende, mens ejeren af noret, Hans Esmarch, ikke deltog i mødet. Det lykkedes at skaffe penge nok til at udarbejde en plan. Fra de tre lokale sognekommuner fik man garanti for 1000 kroner, og formanden for Stentens Landvindingsudvalg i Jylland, direktør Niels Basse fra Hedeselskabet, anbefalede en garanti på et tilsvarende beløb under landvindingsloven. De 2000 kr. svarer i dagens priser (2009) til 39.900 kr. Hedeselskabet havde den færdige plan klar i august 1943. Den gik ud på at forstærke havdæmningen med en ekstra halv meter i højden, opføre en pumpestation samt udgrave en hovedkanal op gennem noret. Alle nivellementer var gennemført, og der var foretaget undersøgelser af jordbunden

ude i noret og på de lave engarealer omkring noret. Pris for projektet: 225.000 kr. (4,4 mio. i 2009-kroner), hvoraf det forventedes, at staten ville udrede 60 pct. Her gik projektet så i stå. For det første omfattede initiativet ikke den største lods-ejer, nemlig Hans Esmarch, der rådede over 64,5 hektar af det samlede »interesserede areal« på 101,6 hektar. Han var imidlertid ikke interesseret, og så var der altså intet flertal for at søge tilskud. Sælge ville han tilsyneladende heller ikke; ifølge lodsejergruppens talsmand forlangte tyskeren »en urimelig høj pris for Noret«.

Al tysk ejendom beslaglægges

Men efter verdenskrigens ophør i 1945 kom der en uventet chance. Som led i retsopgøret efter den tyske besættelse beslaglagde den danske stat al tysk ejendom i landet, mens de pågældendes opførsel under besættelsen blev undersøgt. I september 1946 skrev talsmanden for lodsejerne, gårdejer Poul la Cour Møller, til Statens Landvindingsudvalg for at gøre

opmærksom på denne chance. I hans brev stod der bl.a.: »Jeg har derfor for nogen tid siden skrevet til Statens Jordlovsudvalg [der administrerede de beslaglagte tyske ejendomme] og gjort dem bekendt med, at vi var interesserede i Ketting Nor og bedt dem eventuelt overtage hele arbejdet. Som De vil erfare arbejdet der atter med sagen, og vi håber at få den gennemført.« To år senere måtte lodsejerne dog se i øjnene, at projektet ikke kunne gennemføres. Hans Esmarch havde ikke gjort sig skyldig i nogen form for forbrydelser under besættelsen og fik derfor sin ejendom tilbage. Og sælge ville han stadig ikke. I september 1948 skrev lodsejerne for sidste gang til Statens Landvindingsudvalg. Man anmodede om at få de 1000 kr. udbetalt, som havde været stillet i udsigt som tilskud til at udarbejde det kuldsejlede projekt. Efter besættelsen fulgte nogle årtier med voldsomme forringelser af naturforholdene. Synderen var Ketting Mejeri, som lukkede urensset spildevand ud i noret. Resultatet

Engene omkring Ketting Nor er jagtmarker for den smukke slørugle, der efterhånden har bredt sig over det mest af Sønderjylland. Den yngler gerne i udhuse og ældre landbrugsbygninger, hvis der er mulighed for at komme ind, f.eks. hvor der mangler en rude. Fotos: Klaus Dichmann.

var, at Ketting Nor led under kraftige forurenninger i årene 1947-48, 1955-56 og 1964-65. Men drømmen om et landvindingsprojekt var alligevel ikke opgivet.

Sidste chance for projekt

I januar 1953 fremsendte Hedeselskabet sin rapport over »Inddæmningsmuligheder ved Danmarks kyster og fjorde« til Statens Landvindingsudvalg, og Ketting Nor var med på den officielle liste over 89 udvalgte landvindingsprojekter. Og pludselig var muligheden så igen inden for rækkevidde, da Hans Esmarch i 1954 var kommet så højt op i alderen, at han ville sælge. I februar måned tilbød Esmarch skovrideren for Sønderborg Statsskovdistrikt, at staten kunne købe Ketting Nor. Tilbuddet gik videre til Landbrugsministeriet, hvor Statens Landvindingsudvalg nok en gang trådte ind på scenen. Underudvalget for Jylland fik sagen til udtalelse, man bad også Hedeselskabet i Tønder om et revideret overslag for den tidligere planlagte 1943-tørlægning. Prisen var nu faldet markant til 177.000 kr. (2,5 mio. kr. i 2009-priser), hvilket var næsten en halvering. Ejerne af de lave områder omkring noret var stadig interesserede, så Jyllandsudvalget konkluderede i sin indstilling i juli 1954, at der skulle »være mulighed for en realisation af denne plan, såfremt Noret kunne erhverves for en rimelig pris«. Men det var for sent. Allerede i april 1954 havde Hans Esmarch solgt ejendommen til anden side. De to brødre, Holger og Svend E. Bisgaard, der ejede Als Tømmerhandel i Sønderborg, havde købt noret for at drive fiskeriet og rørskæret videre. De ansatte en bestyrer til at se efter ejendommen. Fra 1968 var ejeren direktør Holger Bisgård fra Kel-

strup Savværk og Tømmerhandel i Tørsbøl. Han fredede ferskvandsfiskeriet frem til 1973 og anvendte ellers noret som privat fritid til lystfiskeri og jagt. I bomhuset ved nordenden af dæmningen boede opsynsmanden Carl Gustav Nielsen, som også stod for opkrævningen af bompengene frem til 1975. I 1975 købte Direktoratet for Statsskovbruget ejendommen af Holger Bisgård. Prisen var 500.000 kr. (2,2 mio. kr. i 2009-værdi), hvilket var noget billigere end det oprindelige forlangende på 700.000 kr. I dag er det Gråsten Statsskovdistrikt, der er den formelle ejer af Ketting Nor.

Gøgeurter, sphagnummose og slørugler på engen Floraen ved noret er ikke specielt god beskrevet, men langs stien ind til observationstårnet ligger den fineste orkidéeng. Her voksede i 2004 bl.a. 600 majgøgeurter, hjertegræs og kærsvovlrod samt trævlekrone og både stor og liden skjaller. I pilekrattet ud til stien stod nogle eksemplarer af ægbladet fliglæbe. Også større bestande af buttblomstret siv, der er indikatorart for ekstremrigkær, vokser nord for stien. Engtroldurt blev konstateret i 2008. Fortsætter man en halv kilometer længere mod øst, forbi observationstårnet, ligger der en sphagnummose. Den er noget speciel med en tæt bevoksning af buttfintet mangeløv i sphagnummosserne. Høsten af tagrør blev opgivet i 1992, da den ikke længere skønnedes at være rentabel. Resultatet viser sig i dag i form af stigende problemer med tilgroning med pilebuske og elleskov. Tilbage i 1920'erne var bundvegetationen ude i noret fuldstændig domineret af kransnålalger, hovedsageligt arten *Chara hispida*. I 2006 måtte det daværende Sønderjyl-

lands amt konstatere, at basis- målsætning B, der betyder, at noret skal rumme et naturligt og alsidigt dyre- og planteliv, ikke var opfyldt. Der blev stadig tilført for meget næringsrigt spildevand og drænvand udefra, mens fortidens synder i form af deponerede næringsstoffer i selve norets bund også var for højt. Vandet i noret var belastet med en rig algevækst, som gjorde vandet uklart. Vegetationen på bunden blev beskrevet som »meget sparsom udviklet«. Odderen har tidligere levet i noret, og omkring år 1900 etablerede der sig en mågekoloni i den østlige ende af noret. Efter nogle hårde år med massive angreb af oldenborrelarver i slutningen af 1800-tallet havde man lokalt fredet mågerne, som en forbundsfælle i kampen mod billerne. Det gav overskud af måger, som anlagde en ny koloni i Ketting Nor og i Mjang Dam. I slutningen

af 1920'erne rugede der 10-15 par sorthalsede lappedykkere i tilknytning til mågekolonien, men både måger og lappedykkere forsvandt i 1930'erne. Derimod har noret huset den sjældne savisanger fra 1967 og flere år frem. På engene ned til noret jager sløruglen, som yngler på en nærliggende landbrugsejendom. Af hensyn til fuglelivet gør statsskovbruget ikke så meget ud af adgangsmulighederne, men der står et udmærket observations-tårn på sydsiden af noret med en afmærket sti fra dæmningen.

Kilder: Bromand, Jørgen: *Inddæmningen af Ketting nor. Sønderjysk Månedsskrift*, 49. årg., 1973. *Forfatterens besøg på lokaliteten*, 27. juli 2005. Raben, J.: *Hertug Hans den Yngre af Sønderborg. 1545-25. marts-1945. Fra Als og Sundeved, XXII. Hefte. Udgivet af Historisk Samfund for Als og Sundeved. 1945. Reimers, Martin: Stikord: Ketting Nor. Gråsten Statsskovdistrikt*, 22. februar 2010. (kronologi over lokalitetens historiske udvikling; i forfatterens private arkiv). *Statens Landvindingsudvalg*, j.nr. 390. Rigsarkivet.

Ovenstående artikel er en ud af 361 fortællinger om menneskenes indflydelse på det danske naturlandskab som kan læses på:

<http://www.dettabteland.dk/>

"Formålet med dette projekt er at redde erindringer om det landskab, der oprindeligt udgjorde det yndelige land - at beskrive, hvad der var engang. Dernæst at

fortælle hvad der skete, hvem der gjorde det, og hvad der så kom ud af de mange projekter."

Artiklen er efter aftale med forfatteren bragt i sin fulde længde, med undtagelse af en artsliste over fugle anno 2010, samt en opgørelse over norets planteliv.

Artiklen er udelukkende ændret i layout så den passer til PANURUS.

UGLEUNGEN I BROAGER

AF ELISABETH BJERKÉN

En tidlig morgen i slutningen af marts var jeg ude for at lufte vores hund Jeppe, før jeg skulle på arbejde. På vejen hjem fandt jeg for foden af ét af vores gamle poppeltræer en lille ugleunge som var faldet ud af et hul lidt længere oppe fra i træet. Den lignede en lille hvid dunet bomuldsugle, som den lå dér i det grønne græs og kiggede op på mig med sine mørke øjne. Jeg tror ikke den var mere end én uge gammel. Den var åbenbart faldet ud af det hul længere oppe i træet, som "vores" gråbrune natuglemor for 3. år i træk har valgt at benytte som sit redested. Jeg bor sammen med min mand Jan på en mindre gård i Broager i Sønderjylland, og vores natugle har boet oppe på vores halmloft i de sidste ca. fem år. Hvorfor hun hvert år vælger at benytte sig af det hule træ, som står for enden af vores gårdsplads, i stedet for at opfostre sine unger på halmloftet, hvor hun ellers opholder sig året rundt, ved vi ikke helt. Måske er det fordi vi også huser en anden gæst i vores stald; nemlig en husmår, og den tager jo også ugleunger, hvis den kan komme afsted med det.

Jeg vidste, at denne lille fyr var for lille til at kunne klare sig, og da kragerne allerede havde fået øje på den og kredsede faretruende om den, tog jeg en hurtig beslutning. Jeg satte den i en kasse, bragte den med ind og ringede til vildplejestationen i Vejle. Ned i laden eller op på halmloftet turde jeg ikke sætte den, da jeg var bange for, at måren ville tage den.

Jeg passede den i et døgn tid, hvor jeg

fodrede den med små stykker råt kød, som jeg gav den med en lille pincet. Den spiste grådigt. Jeg vidste, at den også havde brug for noget at gylpe op af, så Jeppe måtte også yde et bidrag - jeg klippede lidt af hans hår af, som jeg rullede de små stykker kød ind i, før jeg fodrede. Lidt vand fik ungen også, da den virkede meget dehydreret. Jeg kørte derpå ugleungen op til Henrik i Vejle, som er ham, der har ansvaret for den nærmeste vildplejestation. Han var yderst rar og hjælpsom og stod allerede klar, da jeg kom derop. Jeg lavede den aftale med ham, at jeg kunne få lov til at hente min ugleunge hjem, den dag den var flyveklar og dermed i stand til at klare sig. Jeg syntes jo den skulle hjem til os i Broager igen, hvor den er født, og hvor vi ligger omgivet af skov, marker og enge.

Efter syv uger i kyndig pleje hos Henrik, og efter den var blevet ringmærket, kunne jeg hente vores ugleunge hjem igen. Nu var den ikke så lille endda, men dog stadig noget mindre end end voksen natugle - men flyveklar var den. Min mand og jeg havde i mellemtiden lært Klaus Dichmann at kende. Han er én af landets førende ugleekspertes og var med til at bringe vores unge hjem igen, for at sætte den fri i vores have. Den fløj straks ud af transportkassen og op på en gren i et nærliggende æbletræ. Så kunne vi jo ikke gøre andet end at krydse fingre og håbe på, at den ville klare sig. Vi vidste ikke, om vi nogensinde ville få den at se igen. Der gik 2 uger.

Elisabeth og Henrik med den uheldige og heldige ugleunge.

Vi sad på terrassen i vores have og nød den lune sommeraften, som jo kom tidligt i år. Pludselig landede en lys skikkelse i vores hasselnøddetræ 5-6 meter fra os og satte sig på nederste gren, hvor den var helt synlig. Den gav sig til at kalde/pippe med sin karakteristiske langtrukne lyd "piiizzz" – og jeg var sikker på det var "vores" ugleunge, som måske havde nærmet sig os af en årsag. Jeg hentede et par frosne mus, som jeg havde klar, ifald jeg skulle se den igen, - tøde dem op, og lagde dem forsigtigt hen under træet, mens uflen iagttog mig fra grenen blot 3 m oppe. Så listede jeg et stykke væk (5 meter). Kort efter fløj den ned og tog først den ene, så den anden mus og fløj væk. Jeg var meget glad for at se den igen, glad for at den øjensynligt havde klaret sig. Næste aften gentog seancen sig, og næste igen.

Nu er det blevet fast rutine, at ugleungen

kommer flyvende hver aften præcis kl. 23, ja næsten på klokkeslettet. Den sætter sig på samme gren og venter på, at jeg kommer med et par mus eller fire, som den flyver ned og henter, én efter én. Jeg kan stå eller sidde i blot et par meters afstand, mens den henter musene. Det mest underfundige er dog vores fælles mødetid! Hvis jeg kommer senere ud i haven end kl. 23, kan jeg høre den kalde/pippe inde fra stuen af, og så skynder jeg mig ud. Hvis jeg derimod kommer for tidligt ud i haven, og den ikke sidder der endnu, fløjter jeg 3 gange... så kommer den lydløst susende (enten fra skoven bagerst i haven, eller nede fra vores lade), og indtager sin plads på grenen. En fantastisk oplevelse!

Vi ved, at vores ugle(unge) en dag ikke vil vise sig mere - om måske en måned, eller måske før. Og det er jo et godt tegn, og forhåbentligt et tegn på, at den nu er blevet fuldvoksen og finder alt sit bytte selv. Det er også tvivlsomt, om den gamle herboende natugle nede på vores halmloft i længden vil finde sig i at have en konkurrent på eget territorium, selvom ungen jo er hendes eget afkom.

Nogle vil måske mene, at det er en fejl, at vi hjælper en vild ugleunge på den måde, at vi domesticerer den, og at vi hellere skulle lade naturen gå sin gang. Men jeg er sikker på, at dens instinkt er så stærkt, at den sagtens kan klare sig selv, og det har den jo også bevist de første 2 uger, før vi så den første gang - den aften på terrassen. Og for mig er det en stor glæde at vide, at jeg har været med til, sammen med Henrik, Klaus og Jan, at give en lille ugleunge en ny start på livet.

FUGLETURE I SØNDERJYLLAND

OAS/DOF SØNDERJYLLAND

Formiddagstur til Trillen

Fredag d. 2. sep. kl. 9:00 – 11:30.

Vi ser på forskellige ænder og evt. vade-
fugle.

Mødested: P-pladsen lige før Høruphav.

Turleder: Kaj Abildgaard. Tlf. 3020 8456.

Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland

OLDENOR Foto: Gert Fahlberg

Oldenor, Bundsø og Mjels Sø

Lørdag d. 24. sep. kl. 9:00 – kl.12:00.

Med den nye Bundsø har vi fået endnu et
godt fuglested på Nordals. Vi vil besøge
alle 3 søer, som hver for sig har en del
arter.

Mødested: P-pladsen ved pumpehuset
ved Mjels Sø.

Turleder: Hans J. Leth Hansen.

Tlf.:29 78 69 70.

Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland

Kegnæs

Søndag d. 30. okt. kl.10:00 til kl.12:30.

Vi ser på, hvad der er ved Hjortholm enge
og Hartsø samt havet syd for Kegnæs

Mødested: P-pladsen ved nordenden af
Drejet

(ved campingpladsen)

Turleder: Viggo Petersen. Tlf. 5135 1373.

Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland.

Bustur til marsken for at se på gæs m.m.

Lørdag d. 5. nov. kl. 8:15 til kl.16:00.

Store flokke af gæs samles og finder de-
res føde inden trækket går videre. Også
en del rovfugle plejer at finde vej til
”Spisekammeret”.

Af hensyn til kørsel skal vi have bindende
tilmelding senest 1/11.

Turens pris kr.100 pr. deltager.

Derfor kun for OAS medlemmer.

Mødested: Kirketorvet, Sønderborg. Evt.
opsamling?

Turleder: Orla Jessen. Tlf. 2320 1343.

Arr.: OAS

Formiddagstur til Gråsten Søerne

Torsdag d. 10. nov. kl. 9:00 til kl. 11:30.

Normalt ses ret mange arter, nogle i tusindvis.

Mødested: P-pladsen ved Slotshaven.

Turleder: Lars P. Hansen. Tlf. 4087 6244.

Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland.

Formiddagstur til Sandbjerg Møllesø

Søndag d. 27. nov. kl. 9:00 til kl. 11:30.

Vi ser ofte isfuglen, men søen er ellers tilholdssted for mange andefugle.

Mødested: Ved slottets parkeringsplads.

Turleder: Gabor Graehn. Tlf. 4272 0440.

Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland.

TROLDEÆNDER Foto: Svend Ove Jensen

Fortsat fra side 5

Status fra Sjældenhedsudvalget

Følgende observationer er blevet godkendt siden sidste Panurus.

Tundrahøjle sp. (Margrethe Kog 2015)

Jagtfalk (Margrethe Kog 2016)

Jagtfalk (Rømø 2015)

Terekklire (Saltvandssøen 2015)

Mellemflagspætte (Draved Skov 2015 – 2 fugle set samtidigt)

Følgende observationer er under behandling

Amerikansk sortand (Pøls Rev 2016)

Gåsegrib (Slivsø 2016)

Iberisk gransanger (Landsende 2016)

Mellemflagspætte (Kollund 2016)

PANURUS

Udgives af Dansk Ornitologisk Forening (DOF) Sønderjylland og Ornitologisk forening for Als og Sundeved (OAS).

Oplag: 400 eksemplarer.

Tryk: A. Søe-Knudsen, Stoholm
ISSN0904-5619

Løst abonnement

Pris: kr. 150,00

Som indbetales på kontonummer
7970 0114097 (Sydbank) og mærkes
"Panurus"

Husk at oplyse navn m.m.

NB: *Må ikke bruges til indbetaling af kontingent til OAS.*

Redaktion

Viggo Petersen

Kongshoved 5
Kegnæs
6470 Sydals
petersenviggo@gmail.com

Gabor Graehn

Nyvang 10
6400 Sønderborg
gaborgraehn@gmail.com

Besøg DOF-Sønderjyllands hjemmeside på **www.dof-syd.dk** eller se på Facebook.

Her finder du masser af oplysninger om lokalafdelingen, aktuelle nyheder, forum og galleri.

Mødestedet for sønderjyske ornitologer

Besøg også **oasweb.dk**

OAS hjemmeside med ture, fotos og blog.

Her finder du også tidligere numre af PANURUS

PANURUS er et fælles medlemsblad for DOF-Sønderjylland og Ornitologisk forening for Als og Sundeved (OAS). Bladet udkommer som udgangspunkt med 4 årlige numre.

Synspunkter der kommer til udtryk i artikler m.m. , dækker ikke nødvendigvis foreningernes holdninger. Eftertryk i uddrag er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Bladets formål er

- at formidle sønderjyske ornitologers naturoplevelser.
- at formidle den løbende diskussion om naturbevarelse.
- at være til gensidig inspiration.
- at formidle ornitologisk viden om primært den sønderjyske fuglefauna.

Produktionsplan

- Deadline for nr. 1 er 15. februar
- Deadline for nr. 2 er 15. maj
- Deadline for nr. 3 er 15. august
- **Deadline for nr. 4 er 15. november**

Artikler sendes til Gabor eller Viggo som Word-fil. Billeder og illustrationer sendes som jpg-fil/jpeg-fil eller som papirfoto /tegning til scanning (ønsker du sidstnævnte retur bedes du notere det).

Med ca. 400 modtagere har PANURUS en stor læser-skare. Bladets indhold bygger på artikler og billeder der genspejler medlemmernes oplevelser. **Vi modtager derfor gerne artikler/billeder fra dig. Disse vil blive bragt med minimal redigering.**

Redaktionen opbygger et billedarkiv om Sønderjyllands natur og fugleliv. Til dette arkiv modtager vi gerne billeder fra medlemmer fra hele landsdelen. Alle skarpe billeder har interesse. og kan sendes til redaktionen som jpg- og jpeg-filer.

Angiv gerne oplysninger om billedet (hvem, hvad, hvor, hvornår)

Ved gengivelse i bladet vil fotografen altid nævnes.

SWAROVSKI
OPTIK

MacNab.eu

Nørrekobbel 7 · 6400 Sønderborg · Tlf. 74 43 16 46

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

Dansk Ornitologisk Forening Sønderjylland

Formand: Jørn Vinther Sørensen
Kongevej 64
6100 Haderslev

Tlf.: 7453 1720 / mobil: 2080 3916
mail: jorn.vinther.sorensen@gmail.com

www.dof-syd.dk

Kontingent opkræves af hovedforeningen.

Ornitologisk forening for Als og Sundeved

Formand: Kaj Abildgaard
Johan Skjoldborgs Vej 3
6400 Sønderborg.

Tlf.: 7442 5005
mail: abilgd@stofanet.dk

www.oasweb.dk

Kontingent til OAS (kr. 150,00) indsættes på
reg.1551 kontonr. 9104429

AFSENDER

PANURUS
EGON IVERSEN
BLÅMOSE 27
HØRUPHAV
6470 SYDALS

 POST

PP DANMARK

B

